



HUONO-OSAISET HYVINVOINTIVALTIOSSA

Matti Heikkilä ja Kari Vähätalo (toim.),
*Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion
muutos*. Gaudeamus, Tampere 1994.
310 s.

Onko edessämme hallittu kurjistuminen vai selviävätkö vain vahvat ja etuoikeutetut taistelussa yhä niukemmista taloudellisista ja materiaalisista resursseista? Millaiseksi köyhyys ja huono-osaisuus ovat nykypäivän hyvinvointiyhteiskunnassa muotoutuneet? Minkälaisia vaikutuksia 1990-luvun lamalla on hyvinvointiyhteiskunnan huonoosaisten asemaan? Esimerkiksi näihin ajankohtaisiin kysymyksiin etsii vastausta joukko suomalaisen huono-osaisuuden tutkijoita teoksessa *Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos*.

Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos koostuu kahdestatoista erillisestä artikkelista, jotka käsittelevät suomalaista köyhyyttä 1800-luvulta nykypäivään. Tarkastelun kohteena ovat paitsi huono-osaisuuden tutkimus sinänsä myös keskeiset huono-osaisuuteen liittyvät käytännön ongelmat kuten yli-velkaantuminen, viime vuosina käyty syrjäytymiskeskustelu, prostituutio, köyhyyden periytyminen sukupolvelta toiselle sekä nuorten selviytymismahdolli-

suudet aikuisuuden kynnyksellä. **Kari Vähätalon** ja **Tuula Helneen** artikkelit tarkastelevat 1980- ja 1990-lukujen alun huono-osaisuustutkimusta ja sen ideologisten painopisteiden muutosta. **Veli-Matti Ritakallio**, **Anna Rönkä** ja **Raimo Parikka** tutkivat huono-osaisuutta yhteiskunnallisena ilmiönä ja prosessina sekä menneisyydessä että modernissa hyvinvointivaltiossa. Mielenkiintoista tutkimusta tällä samalla alueella ovat tehneet myös **Antti Häkkinen** ja **Pia Leminen**, joiden artikkelit käsittelevät suomalaista prostituutiota kahdesta hyvin erilaisesta näkökulmasta. Antti Häkkisen tutkimus osoittaa, ettei prostituutio ja kaupallinen seksi ole suomalaisessa yhteiskunnassa mitenkään uusi asia. Häkkisen mukaan prostituutio kukoisti 1800-luvun Suomessa kuten missä tahansa eurooppalaisessa suurkaupungissa. Vuosisadan lopulla ilmiö hävisi julkisesta katukuvasta lähes kokonaan, kunnes palasi jälleen näkyvästi esiin 1990-luvulla. Kiinnostava kysymys onkin se, minkälainen yhteys taloudellisella lamalla on prostituution lisääntymiseen. Pia Leminen tuo prostituutiokeskusteluun naisnäkökulman, joka tutkii puolestaan sitä, voidaanko prostituutiosta irtautua ja palata takaisin ”normaalin” elämän pariin.

Anneli Pohjolan ja **Petri Virtasen** artikkelit sekä **Hannele Forsbergin**, **Marjo Kurosen**, **Tarja Pösön** ja **Aino Ritala-Koskisen** yhteisartikkelit pohtivat, kykeneekö hyvinvointivaltion sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö todella auttamaan huono-osaisia väestöryhmiä? Lopuksi **Pentti Rönkkö** sekä **Matti Heikkilä** tarkastelevat, miten sosiaalipoliittinen turvaverkko vaikuttaa huono-osaisuuteen ja sen ilmenemiseen. He kysyvät, voiko sosiaalipoliittinen järjestelmämme itse asiassa koko moninaisuudessaan jopa tuottaa väliinpuotoajia ja huono-osaisia.

Vaikka eri aiheita tarkastellaan eri artikkeleissa hieman erilaisista näkökulmista, on teoksen peruslinjana huono-osaisuuden sosiaalipoliittinen tutkimus ja sen ongelmat. Tarkoituksena on objektiivisen kuvan luominen huono-osaisuuden ilmenemisestä Suomessa sekä sosiaalityön todellisista mahdollisuuksista huono-osaisuuden ja köyhyyden vähentämisessä. Tarkastelutapa on deskriptiivinen eivätkä kirjoittajat pyri arvottamaan tiettyä toimintapolitiikkaa tai erilaisia käyttäytymismalleja. Tämän deskriptiivisen esitystavan vuoksi teos ei esitä — eikä siis myöskään pyri esittämään — mitään selviä teoreettisia johtopäätöksiä tai käytännön sosiaalipoliittisia ratkaisuja siihen, miten köyhyys ja huono-osaisuus saataisiin poistettua suomalaisesta yhteiskunnasta. Esitetyistä tutkimuksista käy näin ilmi se, etteivät sosiaalipolitiikassa käytetyt erilaiset teoriat ja mallit onnistu antamaan selviä käytännön ratkaisuehdotuksia huono-osaisuuden ongelmiin. Niiden avulla voidaan pikemminkin vain kuvata ja analysoida erilaisten yhteiskunnallisten ilmiöiden mahdollisia lainalaisuuksia. Tällöin esitetty teoria ja saadut

tutkimustulokset eivät tarjota suoraan selaista normatiivista mallia, mihin tarttua ja mistä katsoa suuntaa vaikkapa tulevalle sosiaalipolitiikalle ja hyvinvointivaltion tulevaisuudelle. Teorian saavuttamien yleistysten avulla voidaan kuitenkin tuoda esille todellisissa yhteiskunnassa tapahtuva kehitys ja olemassa olevat epäkohdat. Tämän kehityksen me voimme puolestamme tarpeen vaatiessa kyseenalaistaa. Vasta löydettyämme vallitsevat epäkohdat, voimme ryhtyä toimeen niiden korjaamiseksi.

Tutkimusten deskriptiivisyydestä huolimatta lukija saa kuitenkin sen yleiskuvan, että periaatteessa kaikki kirjoittajat ovat hyvinvointivaltion puolella eikä kukaan heitä ole valmis siirtämään ainakaan koko vastuuta huono-osaisista julkiselta sektorilta yksityiselle sektorille. Vaikka suomalaisessakin hyvinvointikeskustelussa korostuu nykyään entistä enemmän *uusliberalistinen* ideologia, joka korostaa yksilön omistusoikeuksia ja minimaalista valtiota, puhuvat teoksessa esitetyt historialliset kuvaukset ja empiiriset tutkimukset selvästi hyvinvointivaltion puolesta. Uusliberalistinen kaipaama kansalaisyhteiskunta, jossa valtion byrokraatia halutaan korvata kansalaisten yksityisellä yhteistyöllä, yhteisillä päämäärillä ja keskinäisellä huolenpidolla, ei ainakaan historian varjolla näytä huono-osaisien kannalta turvalliselta ratkaisulta. Jos ja kun huono-osaisia näyttää aina olevan jopa hyvinvointiyhteiskunnassa, on myös heille turvattava ihmisarvoinen elämä ja materiaalin peruselintaso. Hyvinvointivaltion ongelmaksi teoksessa kuitenkin nähdään se, että valtion byrokratiassa on sekä selviä porsaanreikiä että kohtuuttomia vaatimuksia, jotka saattavat luoda sosiaaliturvan väärinkäyttäjiä. Tästä ryhmästä kehittyi puolestaan helposti ”uusavuttomia”, jotka pitkällä tähtäimellä syrjäytyvät yhteiskunnan sosiaalisesta rakenteesta.

Keskeinen ongelma köyhyyden tutkimuksessa on teoksen mukaan se, että vaikka näemme kyllä köyhyyden sinänsä, emme välttämättä aina huomaa yksittäisiä köyhiä ihmisiä. Käsitteellisellä ja teoreettisella tasolla ongelmia tuottaa nimenomaan köyhyyden ja huono-osaisuuden määrittely sekä elintason mittaaminen ja vertaileminen eri ihmisten, erilaisten ihmisryhmien ja olosuhteiltaan poikkeavien valtioiden kesken. Objektiviivisen ja absoluuttisen köyhyysrajan määrittelemisen on aina vaikeaa. Nykyään näyttääkin siltä, että hyvinvointivaltiolla tyypillisin köyhyyden muoto on relatiivinen eli suhteellinen köyhyys. Toisin sanoen monet hyvinvointiyhteiskunnassa elävät voivat kokea olevansa köyhiä esimerkiksi suhteessa siihen, mitä heidän naapurinsa tai tuttavansa omistavat. Absoluuttinen köyhyys on puolestaan köyhyyttä kaikkien kriteerien mukaan eli se on elämää hengissäsäilymisen reunaehdoilla. Näin esimerkiksi kehitysmaiden köyhyyteen tai 1800-luvun Suomen huono-osaisien asemaan verrattuna näyttävät nyky-päivän köyhien asiat olevan paljon

paremmalla mallilla. Hyvinvointivaltiossa absoluuttisesti köyhien tilalle onkin kehittynyt huono-osaisen ryhmä, jota kutsutaan yhteisnimellä ”uusköyhät”. Hyvinvointiyhteiskunnan luomat uudet odotukset elintasosta sekä oman aseman ja varallisuuden vertaaminen yhteiskunnan muihin jäseniin tai yhteiskunnan keskiarvoon, on vienyt ihmisiä velkailoukkuihin. Pysyäkseen yhteiskunnan keskitasolla, on moni kuluttanut reilusti yli varojensa. Mikäli velkojen maksuun ei löydy apua, saattaa tämä suhteellisesta köyhyydestä alkunsa saanut kierre joutua lopulta myös todelliseen puutteeseen ja absoluuttiseen köyhyyteen. Toisaalta työttömyyden lisääntyminen on johtanut siihen, että yhä useammat joutuvat nykyään elämäänsä työttömyyskorvausten ja toimeentulotuen varassa. Lisäksi niin kutsuttu pysyvä-tilapäisyys työmarkkinoilla (sekä siis myös työttömyydessä) on muuttanut käsitystä ansiotyöstä ja sen merkityksestä.

Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos on monipuolinen kuvaus köyhyydestä ja huono-osaisuudesta suomalaisessa yhteiskunnassa. Vaikka kirja on tarkoitettu lähinnä yliopistojen ja keskiasteen oppikirjaksi, on se hyödyllistä luettavaa kaikille suomalaisesta sosiaalipolitiikasta ja hyvinvointivaltion kohtalosta kiinnostuneille. Siitä huolimatta, että huono-osaisuuden ongelmia käsitellään nimenomaan sosiaalipoliittisen tutkimuksen näkökulmasta, antaa teos hyödyllistä historiallista ja empiiristä tietoa hyvinvointivaltion kehityksestä myös filosofian opiskelijoille, opettajille ja tutkijoille. Teoreettisenkin oikeudenmukaisuuspohdiskelun taustalle tarvitaan kuitenkin aina myös käytännön tietoa ja empiirisiä esimerkkejä.

Sirkku Hellsten

n & n

NASEVA KIRJA RASKAASTA KIRJAILIJASTA

Erkki Vettenniemi, *Toinen hallitus: Aleksandr Solzhenitsyn, venäläinen kirjailija*. Taifuuni, Helsinki 1994. 182 s.

Tamperelainen tutkija **Erkki Vettenniemi** on kirjoittanut erinomaisen oppaan Solzhenitsynistä, jonka elämä ja kirjallinen tuotanto on verrannollinen kokonaiseen aikakauteen. Vettenniemen ansiosta siihen pääsee vaivatta käsiksi aiheeseen vähemmän perehtymätönkin. Kirjoittaja löytää taitavasti vaaran upota kohteensa loputtomaan hetteikköön ja antaa lukijoilleen kestävätkä pitkospuut edetä solzhenitsynismissä eteenpäin. Samalla suomalaiset saavat tuiki tar-